

Maaien, kruidenrijkdom en het uitkomstsucces van gruttonesten

In een gemaaid weiland met legselbeheer is het al van verre te zien waar een weidevogelnest zich bevindt: in het stukje ongemaaid gras met die stok erin! Wat is de overlevingskans van deze nesten? En maakt het uit hoeveel gras er om een nest blijft staan?

Wetenschap

Het agrarische gebruik van het overgrote deel van het grasland is in de laatste decennia flink geïntensiveerd. Daardoor is de bodem droger en warmer geworden en de kruidenrijkdom verdwenen. Tegenwoordig wordt er gemaaid als de meeste weidevogels nog zitten te broeden. Dankzij nazorgers zijn veel weidevogelnesten gemarkeerd, waardoor een boer er omheen kan maaien. Als deze nesten niet worden gemarkeerd, zijn de nesten overgeleverd aan de oplettendheid van de maaiende boer of loonwerker. En helaas is niet iedereen even opmerkzaam.

Nesten met een uithangbord

Volgens het voorschrift moet er bij het weidevogelbeheerpakket legselbeheer minstens 50 m² gras om een nest blijven staan (dat is ongeveer 7 bij 7 meter). Maar lang niet alle boeren hebben een beheersovereenkomst afgesloten en in de praktijk heb je eilandjes van ongemaaid gras van ongeveer 1 m² tot eilanden van wel 150 m². In een gemaaid veld lijkt een klein eilandje gras met een stok erin op een eettent met een uithangbord. Zien de roofdieren dat ook zo? Worden nesten in een klein graseiland vaker gepredeerd dan nesten in een groter graseiland of op een ongemaaid perceel?

Figuur 1. Het uitkomstsucces van gruttonesten was in kruidenrijke weilanden hoger dan in het intensieve uniforme moderne agrarische land. Als er ruim om nesten werd gemaaid en een groot graseiland werd overgelaten hadden de nesten een grotere kans om uit te komen dan als er een klein graseiland werd overgelaten.

In ons uitgebreide studiegebied in Zuidwest-Friesland hebben we nestgegevens van 1733 gruttonesten verzameld waarmee we het uitkomstsucces konden berekenen. Dit hebben we gedaan voor de jaren 2008-2012. Natuurlijk zijn er verschillen tussen jaren en polders, maar bij het beschermen van de weidevogelpopulaties gaat het vanzelfsprekend om het robuuste gemiddelde beeld.

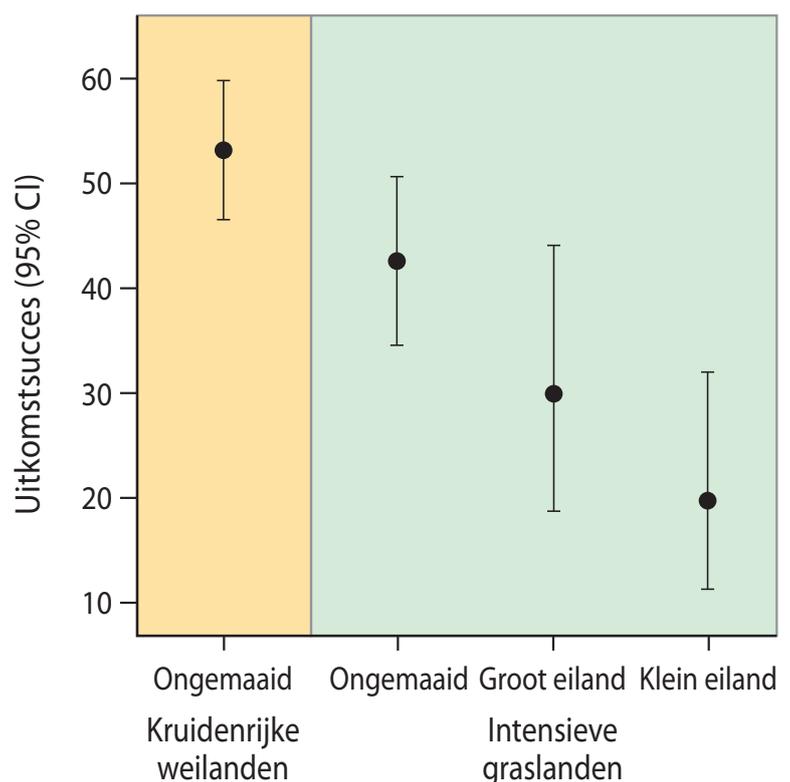
De nesten zijn als succesvol genoteerd als uit tenminste één ei een kuiken is gekomen. Alle nesten in onze studie op intensief agrarisch beheerd grasland ('turbogras') waren in overleg met de boer gemarkeerd met een stok door de nazorger of onszelf en soms door de boer. Bij elk nieuw gevonden nest schatten we hoe lang de eieren al bebroed waren door de hoek te meten waarin ze dreven in een op maat gemaakt bakje water. Dit is een beproefde methode en absoluut onschadelijk voor de eieren. Op deze manier konden we schatten wan-

neer het nest zou uitkomen, en hoefden we er dan pas weer langs. Als we bij een nest waren, schreven we op of er was gemaaid en of er een groot (meer dan 5 meter in diameter) of klein (minder dan 5 meter in diameter) stuk gras om het nest was overgehouden.

Hoe groter hoe beter

Wij constateerden dat het wel degelijk uitmaakt of, en hoe ruim, er om een nest wordt gemaaid. De kans dat een nest uitkomt op een intensief grasland was 42% als er niet was gemaaid, 32% als er ruim om de nesten werd gemaaid en maar 21% als er een klein graseiland werd overgelaten (figuur 1).

Voor het uitkomstsucces van de nesten heeft het dus zin om ruim om nesten heen te maaien. In ieder geval minstens 50 m², maar hoe groter hoe beter. Hoe meer gras er om een nest wordt gelaten, des te moeilijker kunnen roofdieren het vinden.

Gruttonesten in kleine eilandjes van ongemaaid gras hebben een hogere kans om gepredeerd te worden dan nesten waar ruim omheen wordt gemaaid. (Foto: Rosemarie Kentie)

Uniform versus kruidenrijk grasland

Weidevogels zoals grutto's hebben een zekere mate van dekking nodig om hun nest zo onopvallend mogelijk te maken voor roofdieren. In het moderne grasland is de structuur en kleur van het gras erg uniform. In kruidenrijke weilanden zit veel meer structuur en onze roodbruine grutto's vallen in deze gekleurde velden

minder op. En wat blijkt? In kruidenrijke graslanden kwam gemiddeld 56% van de nesten uit. Meer dus dan in ongemaaide intensieve graslanden.

We hebben ook onderzoekcijfers uit de jaren '80 van de vorige eeuw geanalyseerd en die laten opvallend genoeg zien dat het uitkomstsucces toen even hoog was als tegenwoordig in kruidenrijke

graslanden. Dit verbaasde ons omdat in die tijd de vos nog een zeldzaamheid was in de weilanden, marters nog niet voorkwamen en er sowieso meer gejaagd werd dan nu.

Predatie hangt af van het type grasland! Toegenomen predatie wordt vaak genoemd als belangrijke reden dat de weidevogelstand achteruitgaat. Het is ook zeker dat nestpredatie hoog is, zeker bij nesten in gemaaide weilanden. Maar wat opvalt is dat het gemiddelde uitkomstsucces in kruidenrijke gebieden, vaak speciaal beheerd voor weidevogels, gelijk is aan het gemiddelde uitkomstsucces in de periode dat er nog geen vossen waren.

De toename van predatoren heeft dus een groter effect in intensief grasland dan in kruidenrijk grasland. Dit kun je ook anders zeggen: de afwezigheid van een rijk geschakeerde vegetatie (samen met het steeds vroeger maaien) werkt predatie in de hand. ▶

We schatten hoe lang de eieren al bebroed waren door de hoek te meten waarin ze dreven in een op maat gemaakt bakje water. (Foto: Allert Bijleveld)

(Foto: Rosemarie Kentie)

De vragen zijn nu: komt dit omdat deze predatoren minder voorkomen in kruidenrijk grasland? Of kunnen weidevogels zich daar beter beschermen tegen predatoren, bijvoorbeeld omdat zijzelf en hun nesten beter gecamoufleerd zijn of omdat ze in grotere dichtheden broeden? Bovendien is het dit afgelopen dramatisch slechte weidevogelseizoen na de muizenplaag wel duidelijk geworden dat er een sterke relatie is met het aanbod van alternatieve prooien, zoals muizen. Predatie is dus een probleem dat je

ook kunt bestrijden door de weidevogels goede kruidenrijke vegetaties te bieden.

Literatuur:

Kentie R., Both C., Hooijmeijer J.C.E.W. & Piersma T. 2015. Management of modern agricultural landscapes increases nest predation rates in Black-tailed Godwits (*Limosa limosa limosa*). *Ibis* 157: 614-625.

Mulder J.L. 1992. Vos - *Vulpus vulpus* (L., 1758). In: Broekhuizen S., Hoekstra B., van Laar V., Smeenk C. & Thissen J.B.M. (eds). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren.*

KNNV, Utrecht van Paassen A.G., Veldman D.H. & Beintema A.J. 1984. A simple device for incubation stages in eggs. *Wildfowl* 35: 173-178.

Tekst: Rosemarie Kentie, Jos C.E.W. Hooijmeijer & Theunis Piersma
Rijksuniversiteit Groningen, Groningen Institute for Evolutionary Life Sciences (GELIFES), Conservation Ecology Group